

Emilia Czepczyńska

„Zakładanie, prowadzenie i likwidacja szkół w Polsce i Anglii”

Streszczenie

Rozprawa doktorska na temat „Zakładanie, prowadzenie i likwidacja szkół w Polsce i Anglii” jest przede wszystkim odpowiedzią na brak prawniczego opracowania tej tematyki. W pracy podjęto próbę dokonania całościowej analizy przepisów regulujących kwestie zakładania, prowadzenia i likwidacji szkół. Wybrano właśnie te trzy aspekty prawa oświatowego, z uwagi na fakt, że stanowią one fundamentalne zagadnienia z zakresu funkcjonowania szkół. Zgodnie z Ustawą z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t. jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2757) szkoły są podstawowymi jednostkami systemu oświaty. Przepisy regulujące funkcjonowanie szkół wyznaczają sposób i kierunek ich działalności, a wokół ich działalności zbudowany jest cały system edukacyjny.

Rozprawa ma charakter prawno porównawczy. Zostały zestawione ze sobą przepisy polskiego i angielskiego prawa oświatowego. Problemem badawczym rozprawy jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie czy instytucje prawa oświatowego angielskiego, mimo odrębnych systemów prawnych, można próbować zastosować na gruncie prawa polskiego. Celem pracy jest wykazanie, że procedury zakładania i likwidacji szkół w Polsce charakteryzuje większy formalizm niż w angielskim prawie oświatowym, przy jednoczesnym wskazaniu możliwości uproszczenia tych procedur. Założeniem pracy jest odnalezienie w obu porównywanych systemach, choć w szczególności w systemie angielskim, rozwiązań prawnych prostych i skutecznych, które mogłyby przyczynić się do stworzenia wniosków *de lege ferenda* na gruncie prawa polskiego.

Praca składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy ma charakter historyczny, a zarazem wprowadzający. W nim zaprezentowane zostały zmiany zachodzące w polskim szkolnictwie od 1918 r. Opisano też podstawy funkcjonowania oświaty w II Rzeczypospolitej, próby utrzymania fundamentów jednolitego systemu oświaty w okresie II wojny światowej oraz koncepcję oświaty socjalistycznej. Przedstawiony został również proces przemian w systemie oświaty, dokonujący się w początkach istnienia wolnej III Rzeczypospolitej, przede wszystkim prace legislacyjne nad ustawą o systemie oświaty. W rozdziale pierwszym ostatnia jednostka redakcyjna poświęcona jest zmianom zachodzącym w angielskim prawie oświatowym. Nadmienić jednak należy, że w omawianiu konstrukcji szkolnictwa

angielskiego posłużono się inną niż przy prawie polskim cezurą, rozpoczynając badania od roku 1870, a kończąc na roku 1996. Data początkowa to wydanie *de facto* pierwszego angielskiego aktu prawnego stanowiącego o edukacji skierowanego do szerszej rzeszy społeczeństwa [The Elementary Education Act 1870 (9th August 1870), (1870, ch. 75)]. Wydarzenie to uznaje się za początek rozwoju angielskiego prawa oświatowego. Tę część pracy kończy zaś krótki opis [The Education Act 1996 (24th July 1996), (1996, ch. 56)], który jest jedną z obecnie obowiązujących angielskich ustaw o systemie oświaty.

Drugi rozdział dotyczy szczegółowej analizy przepisów prawnych odnośnie do zakładania i likwidacji szkół w Polsce i Anglii. Niezbędnym wstępem do rozważań o tworzeniu i zamykaniu tychże placówek jest pierwszy podrozdział traktujący ogólnie o polskim i angielskim systemie oświaty. Przede wszystkim zaprezentowane w nim zostały różne typy i rodzaje szkół funkcjonujące w obu systemach. Zarówno w Polsce, jak i w Anglii jest co najmniej kilkanaście kategorii szkół i niezbędne było ich krótkie scharakteryzowanie. W szczególności wstępnego opisu wymagały szkoły prowadzone w Anglii, między innymi dlatego że nie każdej można przyporządkować polski odpowiednik. Niemniej w rozdziale drugim skupiono się w głównej mierze na zaprezentowaniu wyników badań prowadzonych w zakresie zagadnień prawnych zakładania i likwidacji szkół. Szczególnie dobrze widoczne są różnice pomiędzy szkołami publicznymi i niepublicznymi w Polsce oraz utrzymywanymi przez państwo a szkołami prywatnymi w Anglii. Charakterystyczne regulacje prawne właściwe dla szkół finansowanych z innych źródeł niż budżet państwa są niezbędne dla zachowania ich specyfiki, tj. swoistej niezależności i samodzielności. Ponieważ wiele wyjątkowych regulacji prawnych zauważyć można wśród przepisów dotyczących problematyki zakładania i likwidacji polskich szkół niepublicznych, dlatego też zdecydowano się na wydzielenie odrębnej jednostki redakcyjnej traktującej o tym zagadnieniu.

Kolejne dwa rozdziały poświęcono prowadzeniu szkół w Polsce (rozdział trzeci) i w Anglii (rozdział czwarty). Treść tych rozdziałów oparta jest na podobnej strukturze i tożsamyh zagadnieniach prawnych. Przede wszystkim omówione są zadania i kompetencje organów prowadzących szkoły, organów zarządzających szkołami (w tym przede wszystkim kompetencje dyrektora szkoły oraz organów kolegialnych – rady szkoły, rady rodziców czy *governing body*) oraz wzajemne stosunki między tymi organami. W tym zakresie zauważalna jest jednakże istotna różnica, objawiająca się w tym, że w angielskim prawie oświatowym nie można jednoznacznie rozróżnić kompetencji organu prowadzącego od organów zarządzających placówką. Ponadto w rozdziałach trzecim i czwartym szczegółowej analizie

poddano przepisy dotyczące nadzoru nad szkołami, w szczególności te, dotyczące właściwości organów sprawujących nadzór, obszaru przeprowadzanych kontroli, a także ich skutków i rezultatów. Nie mniej ważnym zagadnieniem poruszonym w obu rozdziałach, dotyczącym prowadzenia polskich i angielskich szkół jest ich finansowanie. Zaprezentowano źródła finansowania omawianych w rozprawie placówek oraz sposoby wydatkowania owych funduszy.

Z całą pewnością systemy oświaty: polski i angielski różnią się od siebie. W rozprawie zestawiono ze sobą jednakże nie tyle całe systemy oświaty, co jedynie trzy zagadnienia prawa oświatowego. Niemożliwe byłoby dogłębne przeanalizowanie podstaw prawnych zakładania, prowadzenia i likwidacji szkół bez szerszego spojrzenia na cały system oświaty, w którym placówki te funkcjonują. W rozprawie nie podjęto się dokonania oceny czy angielski system oświaty jest lepszy, bardziej efektywny, a szkoły oferują wyższy poziom nauczania niż w Polsce. W pracy porównywano jedynie przepisy, na podstawie których funkcjonuje szkolnictwo w obu krajach. Starano się krytycznie spojrzeć na analizowane instytucje prawne i spróbować dostrzec takie rozwiązania legislacyjne, które można by było wprowadzić z angielskiego do polskiego prawa oświatowego lub odwrotnie.